

Veritabanı Yönetim Sistemleri (335)

Yrd. Doç. Dr. Ahmet Arif AYDIN

December 17

Bu haftanın Konusu

Konular
Veritabanı Tasarımı
ER-Model
UML
Relational Model
İlişkisel Cebir
İlişkisel Hesap
SQL
Dosya Yapıları ve İndexleme
Sorgu Optimizasyonu
Hareket Yönetimi
Kilitlenmeler
Concurrency
Veritabanı Kurtarma Teknikleri

- Relational Calculus
 - Tuple Relational Calculus
 - Domain Relational Calculus
- SQL

Logic: Mantık

- VTYS'lerin sorgulama işleminin temelinde Mantık bulunmaktadır.
- Sorguları ve kısıtlamaları oluşturmak için Mantıksal ifadeler kullanılır
 - Logical Expressions - Relational Calculus Expressions
- İlişkisel veri tabanları küme tabanlıdır
 - Entity set
 - Relationship set

Transformation Rules

Dönüşüm kuralları

- Eşitlik
 - ifade1 eşittir ifade2
 - ifade1 \equiv ifade2
- Aynı
 - ifade1 ve ifade2 birebir aynı ise (identically equal) ikisinin manaları da aynıdır
- Yeniden yazma kuralları
 - Bir ifadede ifade1 kullanılmışsa aynı ifade ifade2 ile de tekrar yazılabilir.

Implication Law

Implication : gerektirmek, ima etmek

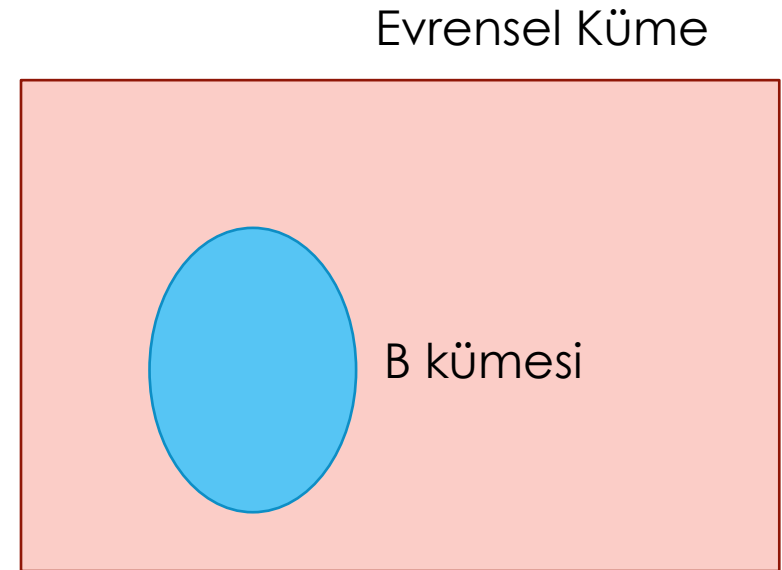
- $P \rightarrow Q$
 - If p then q \equiv (not p) or q
 - Eğer p doğru ise q da doğrudur (tersi doğru değildir)
- P = Hava kapalıdır
- Q = Güneş görünmemektedir

$P \rightarrow Q$ eşit değildir $Q \rightarrow P$

Double Negation Law

Bir ifadenin **değilinin değili** (olumsuzun olumsuzu) kendisidir.

- $\text{not}(\text{not } p) \equiv p$

De Morgan Kuralı

DeMorgan's Law

- $\text{not } (p \text{ and } q) \equiv (\text{not } p) \text{ or } (\text{not } q)$
- $\text{not } (p \text{ or } q) \equiv (\text{not } p) \text{ and } (\text{not } q)$

Distributive Law

Dağıtım Kuralı

- $p \text{ and } (q \text{ or } r) \equiv (p \text{ and } q) \text{ or } (p \text{ and } r)$
- $p \text{ or } (q \text{ and } r) \equiv (p \text{ or } q) \text{ and } (p \text{ or } r)$

İlişkisel Hesap (Relational Calculus)

- İlişkisel cebirin (relational algebra) bir alternatifidir.
- Declerativedir.
- Cevapları nasıl hesaplanacağını detayları verilmez (nonprocedural)
- SQL dilinin ortaya çıkmasında büyük etkisi olmuştur.

İlişkisel Hesap (Relational Calculus)

- Demet İlişkisel Hesap (Tuple Relational Calculus (TRC))
- Alan ilişkisel Hesap (Domain Relational Calculus (DRC)

Tuple Relational Calculus (TRC)

- $\{ t \mid P(t) \}$ veya $\{ t \mid \text{şart}(t) \}$ $t = \underline{\text{şartı sağlayan tuple'lar}}$ (tabloda bulunan satırlar)
- $\{ t \mid \text{işçi}(t) \text{ and } t.\text{yaş} > 40 \}$
 - Yaşı 40 dan büyük olan işçilerin hepsinin bütün bilgilerini (tuple) getir
- $\{ t \mid \text{personel}(t) \text{ and } t.\text{bölümno} = 10 \}$
 - 10 nolu bölümde çalışan personelin hepsinin bütün bilgilerini (tuple) getir

Tuple Relational Calculus (TRC)

- $\{ t \mid \text{şart}(t) \}$
- Şart:
 - Atomik formül
 - $\neg P = \text{not } P$ (p nin değili)
 - $P \wedge Q = P \text{ ve } Q$
 - $(P \vee Q) = P \text{ veya } Q$
 - $P \rightarrow Q = P \text{ doğru ise } Q \text{ da doğrudur}$
 - $\exists R (\text{şart} (R)) : (\exists : \text{en az bir tane var(**there exists**)})$
 - $\forall K (\text{şart} (K)) \quad (\forall : \text{hepsi için (for all)})$

Domain Relational Calculus

Domain Relational Calculus (DRC)

- $\{ \langle \text{sütun1}, \text{sütun2}, \text{sütun3}, \dots \text{sütunn} \rangle \mid P(\text{sütun1}, \text{sütun2}, \text{sütun3}, \dots \text{sütunn}) \}$
- Hesaplanan sonuc: tuple(satır) yerine seçilen sütunlardır.
- $\{ \langle \text{işçi.no}, \text{işçi.adı} \rangle \mid \langle \text{işçi.no}, \text{işçi.adı} \rangle ? \text{İşçi} \wedge \text{bölüm.no} = 10 \}$
 - 10 nolu bölümde çalışan işçilerin adını ve işçi nosunu getir.

Örnek

KullanıcıReyting Tablosu

kullanıcıno	isbn	reyting
276746	0553561618	0
276746	055356451X	2
276746	0451166892	3
276746	0786014512	0
276747	0060517794	9
276747	0451192001	0
276751	3596218098	8
276754	0684867621	8
276755	0451166892	5

University of California Irvine

<http://archive.ics.uci.edu/ml/index.php>

278,858 kullanıcı
1,149,780 reyting
271,379 kitaplar

Örnek

Reytingi 0 olan kitapları bul

$\{ t \mid \text{şart}(t) \}$

$\{ T \mid K \text{ E KullanıcıReyting} \wedge K. \text{reyting} = 0 \}$

kullanıcıno	isbn	reyting
276746	0553561618	0
276746	055356451X	2
276746	0451166892	3
276746	0786014512	0
276747	0060517794	9
276747	0451192001	0
276751	3596218098	8
276754	0684867621	8
276755	0451166892	5

Örnek

Reytingi 5 den büyük olan kitapların isbn numaralarını ve reytingi veren kullanıcıno alanlarını getir.

{ t | şart(t) }

{ T | \exists K \in KullanıcıReyting

(K.reyting > 5 /\

Tkullanıcı = K.kullanıcıno /\

Tisbn = K.isbn)}

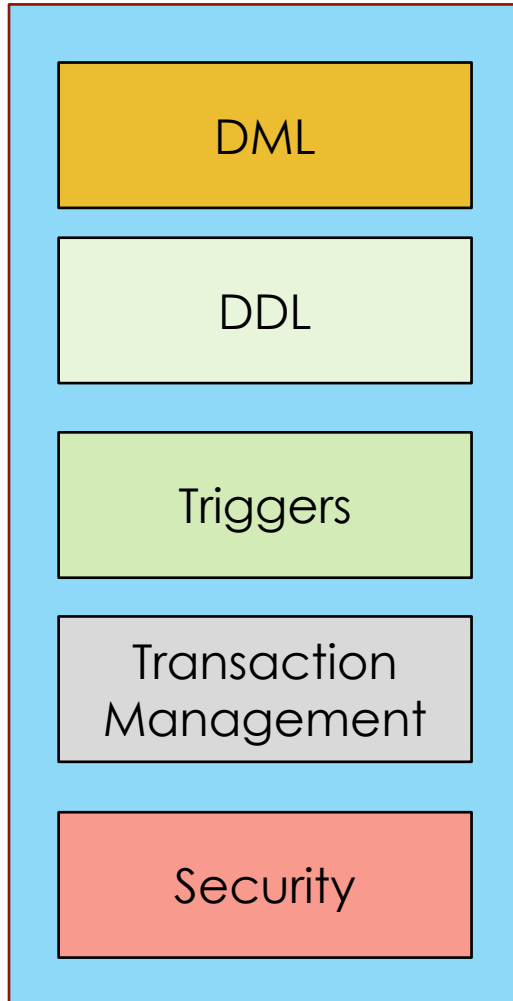
Tkullanıcı	Tisbn
276747	0060517794
276751	3596218098
276754	0684867621

kullanıcıno	isbn	reyting
276746	0553561618	0
276746	055356451X	2
276746	0451166892	3
276746	0786014512	0
276747	0060517794	9
276747	0451192001	0
276751	3596218098	8
276754	0684867621	8
276755	0451166892	5

Structured Query Language

SQL

1970 tarihinde IBM tarafından geliştirilen ve RDBMS'lerde kullanılan bir standarttır

Data Manipulation Language: SQL'in satır ekle, sil , değiştir komutlarını içerir.

Data Definition Language: SQL tablolarının ve görünüşlerin oluşturulması, silinmesi, ve değiştirilmesi komutlarını içerir.

Triggers: Veritabanında yapılan bazı değişikliklerin yapılmasıyla tetiklenen işlemlerdir (action).

Transaction Management: Hareket yönetimi ile alakalı tanımlamaların yapıldığı kısımdır.

Security: SQL yardımıyla kullanıcıların veritabanı nesnelere erişim denetimi sağlanır.

SQL: Delete Table

öğrenci

öğrencino	isim	kullanıcıadı	yaş	ortalama
17532	Eymen	Eymen234	19	3.2
17327	Mustafa	m.4417	18	4
17347	Kemal	Km145	17	3.7
17236	Cemil	Cm3418	18	2.9
16458	Hayri	Hayri95	19	3.8

Bir tabloyu silmek için

```
DROP TABLE öğrenci;
```

```
CREATE TABLE öğrenci (  
    öğrencino int primary key,  
    isim varchar ,  
    kullanıcıadı varchar ,  
    yaş int,  
    ortalama real  
);
```

SQL: Kurallar

- SQL kodunda **spaces, tabs, and newlines** dikkate alınmaz
- '---' komut satırı ekler
- SQL case sensitive değildir.
 - `SELECT` , `Select` , `select`
- `varchar(80)`

SQL: Veri Tipleri

PosgreSQL standard SQL veri tiplerini destekler:

- smallint (2 bytes -32768 , + 32767)
- integer (4 bytes - 2147483648 to +2147483647)
- real
- double precision
- char(N)
- varchar(N)
- date
- time
- timestamp
- Interval
- PostgreSQL-specific data type

https://www.tutorialspoint.com/postgresql/postgresql_data_types.htm

SQL: Veri Tipleri

Değer	Char (4)	Ayrılan Alan
''	' '	4 bytes
'ab'	'ab '	4 bytes
'abcd'	'abcd'	4 bytes
'abcdefgh'	'abcd'	4 bytes

Char (n)
Ayrılan alan sabit

Varchar(4)	Ayrılan Alan
''	1 byte
'ab'	3 bytes
'abcd'	5 bytes
'abcd'	5 bytes

Varchar (n),
Ayrılan alan değişken

<https://www.postgresql.org/docs/9.1/static/datatype-character.html>

SQL: insert into

öğrencino	isim	kullanıcıadı	yaş	ortalama
17532	Eymen	Eymen234	19	3.2
17327	Mustafa	m.4417	18	4
17347	Kemal	Kml45	17	3.7
17236	Cemil	Cm3418	18	2.9
16458	Hayri	Hayri95	19	3.8

Tabloya veri
ekleme komutu

1- **insert into** öğrenci **values** (17532, 'Eymen', 'Eymen234',19,3.2);

Tablonun bütün
kolonlarına
ekleme yapar

2- **insert into** öğrenci (öğrencino, isim, kullanıcıadı, yas, ortalama)
values (17532, 'Eymen', 'Eymen234',19,3.2);

Tablonun belirtilen kolonlarına ekleme yapar

SQL: Select

öğrencino	isim	kullanıcıadı	yaş	ortalama
17532	Eymen	Eymen234	19	3.2
17327	Mustafa	m.4417	18	4
17347	Kemal	Kml45	17	3.7
17236	Cemil	Cm3418	18	2.9
16458	Hayri	Hayri95	19	3.8

**Tabloda bulunan
veriyi listeler**

`Select * FROM öğrenci;`

SQL: Select

öğrencino	isim	kullanıcıadı	yaş	ortalama
17532	Eymen	Eymen234	19	3.2
17327	Mustafa	m.4417	18	4
17347	Kemal	Kml45	17	3.7
17236	Cemil	Cm3418	18	2.9
16458	Hayri	Hayri95	19	3.8

select öğrencino, isim **from** öğrenci;

	ogrencino integer	isim character varying
1	17532	Eymen
2	17327	Mustafa
3	17347	Kemal
4	17236	Cemil
5	16458	Hayri

SQL: select

öğrencino	isim	kullanıcıadı	yaş	ortalama
17532	Eymen	Eymen234	19	3.2
17327	Mustafa	m.4417	18	4
17347	Kemal	Kml45	17	3.7
17236	Cemil	Cm3418	18	2.9
16458	Hayri	Hayri95	19	3.8

select * from öğrenci where yas>18;

	ogrencino integer	isim character varying	kullanıcıadı character varying	yas integer	ortalama real
1	17532	Eymen	Eymen234	19	3.2
2	16458	Hayri	Hayri95	19	3.8

SQL: Where

öğrencino	isim	kullanıcıadı	yaş	ortalama
17532	Eymen	Eymen234	19	3.2
17327	Mustafa	m.4417	18	4
17347	Kemal	Kml45	17	3.7
17236	Cemil	Cm3418	18	2.9
16458	Hayri	Hayri95	19	3.8

select * from öğrenci where yas>17 and ortalama>3.0;

	ogrencino integer	isim character varying	kullanıcıadı character varying	yas integer	ortalama real
1	17532	Eymen	Eymen234	19	3.2
2	17327	Mustafa	m.4417	18	4
3	16458	Hayri	Hayri95	19	3.8

SQL: order

öğrencino	isim	kullanıcıadı	yaş	ortalama
17532	Eymen	Eymen234	19	3.2
17327	Mustafa	m.4417	18	4
17347	Kemal	Kml45	17	3.7
17236	Cemil	Cm3418	18	2.9
16458	Hayri	Hayri95	19	3.8

select * from öğrenci **order** by yas;

	ogrencino integer	isim character varying	kullanıcıadı character varying	yas integer	ortalama real
1	17347	Kemal	Kml45	17	3.7
2	17327	Mustafa	m.4417	18	4
3	17236	Cemil	Cm3418	18	2.9
4	17532	Eymen	Eymen234	19	3.2
5	16458	Hayri	Hayri95	19	3.8

SQL: distinct

öğrencino	isim	kullanıcıadı	yaş	ortalama
17532	Eymen	Eymen234	19	3.2
17327	Mustafa	m.4417	18	4
17347	Kemal	Kml45	17	3.7
17236	Cemil	Cm3418	18	2.9
16458	Hayri	Hayri95	19	3.8

select **distinct** yas from öğrenci order by yas;

	yas integer
1	17
2	18
3	19

SQL: Aggregate functions

Birden fazla satırdan sonuç olarak
sadece bir satır üreten fonksiyonlara aggregate functions denir

- **count** (eleman sayısı)
- **sum** (toplama işlemi)
- **avg** (average) ortalama
- **max** (maximum)
- **min** (minimum)

SQL: avg

öğrencino	isim	kullanıcıadı	yaş	ortalama
17532	Eymen	Eymen234	19	3.2
17327	Mustafa	m.4417	18	4
17347	Kemal	Kml45	17	3.7
17236	Cemil	Cm3418	18	2.9
16458	Hayri	Hayri95	19	3.8

select avg (ortalama) from öğrenci ;

	avg double precision
1	3.52000002861023

SQL: max

öğrencino	isim	kullanıcıadı	yaş	ortalama
17532	Eymen	Eymen234	19	3.2
17327	Mustafa	m.4417	18	4
17347	Kemal	Kml45	17	3.7
17236	Cemil	Cm3418	18	2.9
16458	Hayri	Hayri95	19	3.8

select * from öğrenci where ortalama = (select **max (ortalama) from öğrenci) ;**

	ogrencino integer	isim character varying	kullanıcıadı character varying	yas integer	ortalama real
1	17327	Mustafa	m.4417	18	4

SQL: min

öğrencino	isim	kullanıcıadı	yaş	ortalama
17532	Eymen	Eymen234	19	3.2
17327	Mustafa	m.4417	18	4
17347	Kemal	Kml45	17	3.7
17236	Cemil	Cm3418	18	2.9
16458	Hayri	Hayri95	19	3.8

select * from öğrenci where ortalama= (select min(ortalama) from öğrenci) ;

	ogrencino integer	isim character varying	kullanıcıadı character varying	yas integer	ortalama real
1	17236	Cemil	Cm3418	18	2.9

SQL: Update

öğrencino	isim	kullanıcıadı	yaş	ortalama
17532	Eymen	Eymen234	19	3.2
17327	Mustafa	m.4417	18	4
17347	Kemal	Kml45	17	3.7
17236	Cemil	Cm3418	18	2.9
16458	Hayri	Hayri95	19	3.8

UPDATE öğrenci
SET ortalama=ortalama+1
WHERE
 ortalama =
 (select max(ortalama)
 from öğrenci) ;

	ogrencino integer	isim character varying	kullanıcıadı character varying	yas integer	ortalama real
1	17532	Eymen	Eymen234	19	3.2
2	17347	Kemal	Kml45	17	3.7
3	17236	Cemil	Cm3418	18	2.9
4	16458	Hayri	Hayri95	19	3.8
5	17327	Mustafa	m.4417	18	5

SQL: delete

öğrencino	isim	kullanıcıadı	yaş	ortalama
17532	Eymen	Eymen234	19	3.2
17327	Mustafa	m.4417	18	4
17347	Kemal	Kml45	17	3.7
17236	Cemil	Cm3418	18	2.9
16458	Hayri	Hayri95	19	3.8

X

DELETE from öğrenci where ortalama= (select min (ortalama) from öğrenci) ;